

IERURGIILE PREBAPTISMALE- „RITUALURI ÎMPĂRĂTEȘTI”

Ierom. dr. Rafael Povîrnaru

PRE-BAPTISMAL HIERUGIES - „MONARCHAL RITUALS”

Abstract: The purpose of this present paperwork is to outline several cultic aspects concerning the practice preceding the unique moment when the human being is reborn out of the grace of the Holy Baptism. Therefore, some of these important aspects aim to describe the projection of the indissoluble bond among the pre-baptismal hierurgies and their connection with Jesus Christ’s life, while emphasizing the most significant details which confirm the “monarchal dimension” of the rituals we are focusing on in these following lines.

Keywords: Cult, Orthodox Church, Sacraments, Priest, Holy Eucharist, Baptism.

În cadrul cultului Bisericii Ortodoxe se regăsesc alături de cele șapte Sfinte Taine instituite de însuși Mântuitorul Hristos, și o serie de slujbe numite ierurgii, care nu reprezintă altceva decât compoziția proprie a Bisericii, capabilă a asigura în acest fel un răspuns necesar nevoilor de sfințire și desăvârșire a credincioșilor.

Cele mai cunoscute dintre aceste ritualuri¹ sunt: ierurgiile privitoare la naștere și la botez, aghiasma mare și aghiasma mică, Te- Deumul, precum și cele legate de mutarea în veșnicie a celor care au îmbrățișat pe parcursul întregii vieți, credința în Preasfânta Treime – Dumnezeu.

Odată cu evoluția cultului s-au adăugat celor menționate mai sus și alte câteva rânduiești importante, care se văd astăzi încadrate din punct de vedere liturgic, tot în rândul ierurgiilor. Astfel, cartea Molitfelnicului ne oferă

¹ Despre nașterea și evoluția acestor ritualuri în cadrul Bisericii, a se vedea Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica Specială pentru facultățile de teologie*, Ed. Lumea Credinței, București, 2008, p. 353 – 407.

detalii importante despre rânduiala consacrării monahale², incluzând atât rasoforia, cât și călugăria, precum și o serie importantă de rânduieli care vizează “sfințirea obiectelor de cult”³ necesare înfăptuirii actului liturgic ortodox.

Dintre toate acestea, în materialul de față ne vom concentra atenția asupra acelor rânduieli care au legătura cu viața omului și care preced practic, ritualul baptismal, acela prin care fiecare credincios devenit mădular al Bisericii lui Hristos, “din apă și din Duh”⁴ se naște la viața cea în Dumnezeu.

Sfințire și înnoire

Aflați în legătura imediată cu Sfintele Taine, care așează ființa umană în comuniune nemijlocită cu Tatăl și Fiul și Duhul Sfânt, asigurându-se astfel prin om, lucrarea lui Dumnezeu de “tranfigurare și spiritualizare a creației”⁵, ierugiile au ca scop imediat, atât binecuvântarea și sfințirea persoanei, cât și a naturii înconjurătoare menite a genera cadrul prielnic desăvârșirii chipului iconic la care fiecare dintre noi este chemat.

În acest sens, apariția ierugiilor intervine pe fondul necesității refacerii chipului primordial al întregii creații, alterat ca urmare a căderii din rai a protopărinților noștri, fapt ce a determinat nu doar pierderea chipului iconic avut în vedere de Dumnezeu la momentul plămădirii ființei umane⁶, ci, în același timp, gestul rezultat ca urmare a neascultării manifestate de către Adam și Eva a adus cu sine o serie de implicații nefaste și asupra creației, a cărei frumusețe și armonie s-au văzut afectate prin căderea “din sânul lui Avraam”⁷, cu atât mai mult cu cât știm bine că Dumnezeu le crease pe toate “bune foarte”⁸.

Blestemul Creatorului⁹ nu a avut repercursiuni doar asupra urmașilor primilor oameni, ci acesta și-a produs efecte și asupra noului mediu înconjurător necesar omului pentru a-și trăi întreaga viață.

Starea primordială adusese odată cu sine, o reală comuniune dintre om și natură, fundamentată practic prin aceea că omul se vede alcătuit „din aceleași elemente primordiale precum natura”, fapt ce marca și “o comunitate de destin în ordinea religioasă”¹⁰.

Însă, urmare a neascultării poruncii dumnezeiești, această solidaritate dintre om și natură s-a văzut zdruncinată, fapt ce a dus la o poziționare

² Cf. Molitfelnic, E. I.B.M.O, Buvurești, 2013.

³ *Ibidem*.

⁴ In, 3,5.

⁵ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, E.I.B.M.B.O.R, București, 2003, p. 11.

⁶ “Să facem om după chipul și asemănarea Noastră” – Fac 1,26.

⁷ Lc 16, 22.

⁸ Fac. 1,31.

⁹ Fac 3, 17-19.

¹⁰ Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *op. cit.*, p. 355.

antitetică a omului în fața naturii, care la rândul ei a devenit din ce în ce mai potrivnică omului.

Că natura a depins în evoluția ei de manifestarea imediată a omului, ne-o spune Sfântul Apostol Pavel, care în epistola către Romani¹¹ avea să afirme că: “făptura s-a supus deșertăciunii, nu de voie, ci din cauza aceleia care a supus-o, cu nădejdea că și făptura însăși se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să fie părtaşă la libertatea mării fiilor lui Dumnezeu. Căci știm că toată făptura împreună suspină și împreună are dureri până acum”.

Suferind pierderea armoniei primordiale prin căderea omului, natura își așteaptă vindecarea, în strânsă legătura cu parcursul duhovnicesc al fiilor lui Dumnezeu. În acest sens, iată că întruparea Mântuitorului Hristos, care devine cauza imediată a restabilirii comuniunii dintre Sfânta Treime – Dumnezeu și om, aduce cu sine și puterea regeneratoare necesară restabilirii solidarității primordiale dintre fiii lui Adam și întreaga creație.

Astfel, oferindu-ne exemplul deplin al sfințirii firii Sale umane, fapt ce a determinat și sfințirea naturii, în mijlocul căreia nu puține au fost momentele pe care Domnul Hristos le-a petrecut pe durata vieții Sale pământești, Acesta transmite puterea sfințitoare Apostolilor Săi, iar prin ei, întregului cler bisericesc, prin intermediul taine hirotoniei¹², care conferă clericilor consacrați puterea de a sfinți atât firea umană, cât și întreaga natură, pentru ca în acest fel, toată creația să reintre sub sfera de influență a harului lui Dumnezeu în vederea refacerii icoanei primordiale.

Pe aceste considerente se fundamentează gestul Bisericii de a binecuvânta, de a sfinți întreaga materie pe care sacerdotul o folosește în lucrarea sa liturgică – apă, pâine, vin, untdelemn, etc, precum și toate elementele naturii pe care omul le folosește sau cu care intră în contact în vederea asigurării traiului său zilnic. În spiritul acesta, Biserica și-a alcătuit o serie de slujbe – ierugiile care au în vedere, fie sfințirea apelor la Bobotează¹³, apă care mai apoi este folosită atât prin consum imediat al omului spre propria sfințire, cât și pentru a sfinți casele, ogorul, precum și bunurile. De asemenea, amintim aici și de rânduiala binecuvântării ramurilor, cu ocazia celebrării Praznicului Intrării în Ierusalim a Domnului¹⁴, precum și a Pogorării Duhului Sfânt - Rusaliile. Aceștia li se adaugă rugăciunea de “binecuvântare, a brânzei și a ouălor în Sfânta și luminată Duminică a Paștilor”¹⁵ sau a strugurilor la praznicul Schimbării la Față – 6 August¹⁶ etc. Această înșiruire

¹¹ Rom 8, 20-23.

¹² P.S. Ioan Mihălțan, episcopul Oradiei, *Preoția Mântuitorului Hristos și preoția bisericească*, Edit. Episcopiei Oradiei, 1993, p. 85: „numai datorită (...) jertfei Sale, este Iisus arhieru în veci, iar preoția slujitoare, o participare la sacerdoțiul unic al lui Hristos”.

¹³ Vezi *Molitfelnic*, p. 741-756.

¹⁴ Vezi *Liturghier*, E. I.B.M.O., București, 2012, p.415-416.

¹⁵ Idem, p. 418-419.

¹⁶ Idem, p. 419-420.

se vede completată și de ierugiile privitoare la nașterea omului, asupra cărora ne vom îndrepta atenția în rândurile de mai jos, nu înainte însă de a menționa faptul că, în esența lor, toate aceste rânduieli au în vedere procesul de înnoire și sfințire a întregii creații, în drumul ei spre desăvârșirea pentru care a fost adusă în planul existențial de către Dumnezeu.

Cu alte cuvinte, întreaga lucrare sfințitoare pe care Biserica o manifestă prin întregul ei cult, vizează pregătirea anticipativă a făpturii pentru “cerul nou și pământul nou”¹⁷ despre care ucenicul iubit de Domnul ne relatează în cartea Apocalipsei.

Ritual și prăznuire

Despre ierurgiile care preced Tainele de inițiere - Botez¹⁸, Mirungere – taina “intrării în viața Duhului Sfânt”¹⁹ și Euharistie, în abordarea lor triadic - inițiativă aflăm din cuprinsul unor cărți liturgice ortodoxe precum *Molitfelnic* și *Aghismatarul*. Astfel, putem observa că rânduiala Bisericii rezervă trei slujbe distincte, aflate la rândul lor în legătură cu tot atâtea momente din existența noului născut.

Prima dintre acestea se intitulează “Rânduială la ziua întâi”²⁰, cea de-a doua vizează “Rânduiala la ziua a opta, la însemnarea pruncului, când i se pune numele”²¹, iar ultima are în vedere “Rugăciunile ce se citesc la a patruzecia zi după naștere”²².

Astfel, imediat după nașterea noului prunc, preotul trebuie chemat de către apropiații celei care a tocmai a născut, moment la care se săvârșește mai întâi rânduiala sfințirii apei, gest ce reprezintă o anticipare a botezului, aducând cu sine și o stare înnoitoare de curățire fizică necesară oricărei mame după naștere.

Tot în cadrul acestei rânduieli sunt prevăzute și trei molitfe. Din textul celei dintâi vedem că se are în vedere pe de-o parte, așezarea mamei și a pruncului “sub mâna cea puternică” a lui Dumnezeu, vindecarea mamei “de tot felul de dureri ale pântecelui”, iar pe de altă parte, iertarea femeii lăuze “de păcatele cele de voie și cele fără de voie”, precum și ferirea noului născut de “toată fermecătura, de toată răutatea, de tot viforul potrivnicului, de duhurile viclene cele de peste zi și cele de peste noapte”²³.

¹⁷ Apoc. 21, 1.

¹⁸ Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 38: “Restabilirea chipului liber al Logosului divin în om s-a făcut în mod deplin prin asumarea, de către Logosul însuși ca ipostas, a acestui chip al Său cu împreună – lucrarea Duhului Sfânt. Duhul se extinde și în oamenii care cred în Hristos, prin Botez, refăcând chipul Logosului și în ei”.

¹⁹ *Ibidem*, p. 68.

²⁰ *Molitfelnic*, p. 12-14.

²¹ *Idem*, p. 16-17.

²² *Idem*, p. 19-24.

²³ *Idem*, p.13.

Din spicuirile surprinse sesizăm cum Biserica se preocupă de prunc încă din primele sale momente de viață, oferindu-i o primă protecție a harului în această lume, prin intermediul apei celei sfințite, manifestându-se astfel conștiința activă a Ecclesiei că ființa umană se află de la începutul existenței sale într-un război duhovnicesc autentic cu îngerii cei căzuți.

În același timp, într-o imagine firească a legăturii indisolubile dintre copil și mamă, Biserica are în vedere susținerea mădulelor ei, oferindu-le prin propria mijlocire, premisele sănătății trupești, dar mai ales a celei sufletești.

Ce-a de-a doua molitfă cuprinsă în prezenta rânduială vizează atât persoana mamei pentru care se cere de la Dumnezeu a fi “curățită”, cât și mediul înconjurător identificat aici prin “toată casa”²⁴. Trebuie menționat că prin aceste din urmă cuvinte se înțelege nu doar spațiul locativ, cât mai ales dimensiunea sacră a familiei²⁵, fără de care, în baza prescripțiilor morale trasate de Dumnezeu, nu poate fi concepută ideea nașterii de prunci. Cu alte cuvinte, numai în cadrul binecuvântat de Dumnezeu al unei relații de iubire consacrate prin Taina Cununiei poate rezulta actul sfințitor al nașterii.

Ultima parte din cadrul acestei rânduiei este alcătuită din două rugăciuni “pentru moașa care ridică pruncul”²⁶ și “pentru celelate femei care stau în ajutor”²⁷.

Toate aceste mențiuni reflectă în mod indubitabil, ca o actualizare imediată, lumina adusă în lume de către Mântuitorul Hristos prin nașterea Sa din pânțele Maicii Domnului.

Întărit mai ales de cuvintele Domnului – “cel ce primește pe unul dintre aceștia mici, pe Mine mă primește”²⁸, precum și de referirea la momentul venirii pe lume a Fiului lui Dumnezeu cuprinsă în textul celor trei molitfe amintite mai sus: “Cel ce te-ai născut din Preacurata Stăpâna noastră, de Dumnezeu Născătoarea și pururea Fecioara Maria și ca un prunc Te-ai arătat, Cel ce în iesle ai fost culcat”; “Care ai binevoit a Te pogori din cer și a Te naște din Sfânta Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria”; “Care Te-ai născut pe pământ din Maică nenuntită; Cel ce ai primit daruri de la magi, cântare de la păstori și doxologie de la îngeri, înfățișare cu scutece și punere în ieslea vitelor”²⁹, se desprinde în mod pe deplin justificat certitudinea că actul nașterii nu este altceva decât praznicul

²⁴ Idem, p.14.

²⁵ Privind în Noul Testament, îl vedem pe Sfântul Apostol Pavel încheindu-și de mai multe ori epistolele prin folosirea formulei “cu toată casa lor”, vizând în acest fel întreaga familie a destinatarilor nominalizați în scrierile sale.

²⁶ Molitfelnic, p. 14-15.

²⁷ Idem, p.15.

²⁸ Mt. 18, 5.

²⁹ Vezi *Molitfelnic*, p. 12-14.

actualizat al momentului în care, în ieslea de la Betleem Hristos se coboară pe pământ pentru a ridica întreaga fire omenească la Ceruri.

Cu alte cuvinte, praznicul împărătesc celebrat de întreaga creștinătate la data de 25 decembrie sau 6 ianuarie în cazul celor care nu au actualizat calendarul, sărbătoare despre care Sfântul Ioan Gură de Aur avea să exprime: “De mult doream eu să văd ziua aceasta”³⁰ se actualizează așadar, prin fiecare aducere pe lume a unei noi icoane dumnezeiești – omul. Acest gând emană și dintr-una din stihirile cântate la Utrenia praznicului Nașterii, atunci când se afirmă: “Cu robii Te-ai înscris, poruncii cezarului plecându-Te și pe noi, cei ce eram robi vrășmașului, ne-ai liberat, Hristosase; sărăcind cu totul pentru noi și pe cel din țărână prin unire și împărțășire, l-ai îndumnezeit”³¹.

Prin urmare, observăm cum Praznicul Domnului Iisus Hristos se vede actualizat în chip duhovnicesc prin intermediul “rânduiei celei din prima zi”.

Din “Rugăciunea la ziua a opta, la însemnarea pruncului, când i se pune numele” se vede adus în lumina prezentului un alt mare praznic al Ortodoxiei, celebrat la 1 ianuarie, cunoscut drept “Tăierea împrejur a Domnului”³², atunci când, după rânduiala Legii Vechi, pruncii de parte bărbătească erau aduși la templu pentru a li se pune numele. Episodul aducerii la templu a Domnului pentru a i se pune numele se vede relatat de către Sfântul Evanghelist Luca în capitolul al doilea al scrierii sale.

Actualizarea acestei sărbători prin intermediul ierurgiei rânduite de Biserică în ziua a opta de la nașterea pruncului se confirmă prin acea că în preambulul rânduiei găsim așezat troparul Praznicului Tăierii Împrejur. În același timp, din conținutul rugăciunii citite de preot cu ocazia punerii numelui noului născut aflăm că se cere de la Dumnezeu “să se însemneze lumina feței Tale peste robul Tău acesta (...). Și dă, Doamne ca numele Tău cel sfânt să rămână nelepădat de el”³³.

În legătură cu această rânduială, Sfântul Simeon al Tesalonicului afirma că primim numele în a opta zi de la naștere, întrucât această a opta zi simbolizează și înnoire și înviere, întrucât însuși Domnul a înviat a opta zi.

Proiecția praznicului Tăierii Împrejur se vede completată și de otpustul acestei scurte slujbe – “Cel ce a opta zi a primit a fi tăiat împrejur pentru mântuirea noastră, Hristos, Adevăratul nostru Dumnezeu..”.

Toate aceste afirmații privitoare la aceste două ierurgii sunt confirmate și de rânduiala Utreniei praznicului împărătesc din prima zi a anului

³⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Predici la sărbători împărătești și Cuvântări de laudă la sfinți*, PSB 14, Edit. Basilica, București, 2015, p. 34.

³¹ *Mineul pe Februarie*, E.I.B.M.O., București, 2014, p. 407.

³² A se vedea și Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica Generală cu noțiuni de artă bisericească, arhitectură și pictură creștină*, E.I.B.M.B.O.R., București, 1993, p. 163-165.

³³ *Molitfelnic*, p. 16.

calendaristic, în cadrul căreia se aude cântat de fiecare dată: “Luminată și strălucitoare este sărbătoarea Nașterii lui Hristos, care preînchipuiește astăzi taina înnoirii ce va să fie. Că Mântuitorul Se taie – mprejur după rânduiala Legii, nu ca un Dumnezeu, ci ca un muritor și ca plinire a Legii”³⁴. Prin urmare, și această a doua ierurgie aflată în legătură cu nașterea omului pune în lumină pe firul veșniciei, momentul primului praznic din anul calendaristic, pe care Biserica îl prăznuiește în cinstea punerii numelui omului Iisus.

În cele din urmă, rânduiala “Rugăciunilor ce se citesc la patruzeci de zile după naștere” încheie triada ierurgiilor menite a pregăti noul născut pentru primirea ca mădular al Bisericii prin intermediul Tainelor de inițiere.

Cu privire la acest ultim ritual pregătit pentru primirea Sfințelor Taine trebuie spus că acesta se compune din 5 rugăciuni, dintre care primele 2 sunt dedicate mamei. În cadrul acestora, preotul cere de la Dumnezeu curățirea mamei “de tot păcatul și de toată întinăciunea, ca venind în Biserica Ta cea sfântă, să se învrednicească fără de osândă a se împărtăși cu Sfintele Tale Taine”³⁵.

În cea de-a doua rugăciune pentru mamă este vizată din nou împărtășirea acesteia “cu cinstitul Trup și scumpul Sânge al Hristosului Tău”, recunoscându-i-se astfel calitatea de fiică a Bisericii în care este chemată “ca prin rugăciunile cinstitei preoțimi să se adăpostească”³⁶.

În același timp, din conținutul celor trei “rugăciuni pentru prunc” răzbate chipul iconic praznic al acestui ritual, care actualizează momentul “Întâmpinării Domnului” de către Dreptul Simeon și proorocița Ana, la patruzeci de zile de la naștere, sărbătoare celebrată în calendarul ortodox la data de 2 februarie.

În acest sens, începutul celei de-a doua rugăciuni confirmă cele menționate anterior: “Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce prunc fiind, la patruzeci de zile ai fost adus la Templul Legii de Maria, cea neispită de nuntă și sfântă Maica Ta, și în brațele dreptului Simeon ai fost ținut”³⁷.

Ce-a de-a treia rugăciune completează la rândul ei spiritul praznicului avut în vedere, aspect ce rezidă limpede din textul acesteia: „Dumnezeule, Părinte Atotțiitorule, Care prin Isaia, marele cuvântător între prooroci, mai înainte ai vestit nouă întruparea cea din Fecioară a Unuia – Născut Fiului Tău și Dumnezeului nostru, Cel ce în zilele cele mai de pe urmă, cu bunăvoința Ta și prin împreună lucrarea Sfântului Duh, pentru mântuirea noastră a celor muritori, prin milostivirea cea nemăsurată, a primit a se face prunc dintr-înșă și după obiceiul din Legea Ta cea sfântă, la împlinirea

³⁴ *Mineiul pe ianuarie*, E.I.B.M.O., București, 1973, p. 20.

³⁵ *Molitfelnic*, p. 20.

³⁶ *Idem*, p. 20.

³⁷ *Idem*, p. 21.

zilelor de curățire, El, Care era adevăratul Dătător al Legii, a socotit drept să fie înfățișat preotului și a primit să fie ținut în brațe de dreptul Simeon”³⁸.

Însăși Doxologia Praznicului³⁹ cântată la Vecernia Mare consfințește pe deplin legătura indisolubilă dintre rânduiala citirii rugăciunilor la 20 de zile și evenimentul de o reală și profundă încărcătura duhovnicească pe care Biserica îl actualizează în a doua zi a lui Februarie.

În concluzie, observăm cum prin întregul său ritual, Biserica are în vedere încorporarea creștinului în Dumnezeu, asigurându-i fiecărui mădular al său, un prezent continuu, marcat prin participarea la viața Preasfintei Treimi, atât prin intermediul Sfintelor Taine, cât și prin mijlocirea imediată a fiecărui gest liturgic. În acest sens, și ierugiile premergătoare tainei baptismale devin pentru fiecare dintre noi, nu doar o pregătire duhovnicească necesară “îmbrăcării în Hristos”, ci mai ales o participare anticipativ tainică la viața Mântuitorului, făcând astfel din fiecare rânduială în parte un “moment împărătesc”, un veritabil praznic al înnoirii ființei pentru așezarea acesteia pe cărarea Cerului, întru desăvârșirea cea în Dumnezeu.

³⁸ Idem, p. 22.

³⁹ *Mineul pe Februarie*, p. 22. “Să se deschidă astăzi porțile cerului, că, luând început sub ani, Cuvântul Tatălui cel fără de început, nedespărțindu-se de a Sa Dumnezeire, ca un Prunc la patruzeci de zile este adus de bunăvoie în Templul Legii, de Fecioara Maică și pe Acesta în brațe Îl primește bătrânul, strigând: Liberează pe robul Tău, Stăpâne, că văzură ochii mei mântuirea Ta!”